उत्तरे

पाठ्यपुस्तक-४

१. प्रार्थना (देवा तुझे किती...)

प्र १. १. सूर्य प्रकाश देतो. २. पाखरे गोड गाणी गातात.
३. मुले वेलीवरच्या सुंदर फुलांसारखी आहेत. ४. चंद्राचे चांदणे पडते.

प्र २. १. सुंदर चांदण्या, चंद्र हा सुंदर चांदणे सुंदर पडे त्याचे।। २. सुंदर वेलींची, सुंदर ही फुले तशी आम्ही मुले देवा तुझी।। ३. सुंदर ही झाडे, सुंदर पाखरे किती गोड बरे गाणे गाती।।

प्र ३. १. रवी २. पुष्प ३. शशी ४. गीत

प्र ४. १. कुरूप २. दानव ३. कडू

प्र ५. १. एक – चांदणी झाड गाणे पाखरू २. अनेक – चांदण्या झाडे गाणी पाखरे

प्र ७. १. रेडकू २. पाडस ३. पिल्लू ४. वासरू ५. कोकरू
६. बछडा ७. शिंगरू ८. करडू ९. छावा

२. लोभ

प्र १. १. तरुण मुलाचे नाव 'स्वामी' होते.
२. स्वामीचे ज्यात ५०० रुपये होते ते पाकीट हरवले होते.
३. पाकीट शोधून देणाऱ्यास शंभर रुपयांचे बक्षीस जाहीर केले.
४. न्यायाधीशांनी विचरल्यावर तरुणाने पाकिटात पाचशे रुपये होते असे सांगितले. ५. या पाठात सद्गृहस्थ प्रामाणिक आहे.

प्र २. १. विश्वास २. अतिलोभापायी ३. नुकसान ४. राग ५. निर्णय

प्र ३. १. निकाल २. आरोप ३. युवक ४. क्रोध

प्र ४. १. अन्याय २. अनेक ३. वृद्ध ४. अविश्वास

प्र ५. १. चूक २. चूक ३. बरोबर ४. बरोबर

३. संत एकनाथ

प्र १. १. संत एकनाथ महाराज यात्रेला काशीहून गंगेची कावड घेऊन रामेश्वरला जात होते.
२. गोदावरी नदीच्या काठी 'पैठण' हे एक गाव आहे.
३. कडक उन्हात पाणी पाजून महाराजांनी रखरखीत वाळवंटात तडफडणाऱ्या गाढवाची तहान भागवली.
४. संत एकनाथ महाराजांचा शिष्य 'उद्धव' होता.
५. गाढवाचं तडफडणं पाहून महाराजांनी रामेश्वरला अभिषेक करण्यासाठी आणलेले कावडीतील गंगेचे पाणी त्या गाढवाला प्यायला दिले.

प्र २. १. चूक २. बरोबर ३. चूक ४. बरोबर

प्र ३. १. दु:ख २. वर ३. घाबरट/घाबरा ४. रागीट ५. मागे

प्र ४. १. खेडे २. दिन ३. ईश्वर ४. नीर ५. करुणा

प्र ५. १. गावे २. लेकरू ३. संत

प्र ६. १. महाराणी २. देवी ३. पक्षीण

✦ **हसत-खेळत**

प्र ७. १. संत तुकाराम २. संत ज्ञानेश्वर ३. संत नामदेव ४. संत चोखामेळा
५. संत कबीर ६. संत मदर तेरेसा ७. संत रामदास ८. संत बहिणाबाई

४. या बाळांनो या रे या!

प्र १. १. 'या बाळांनो या रे या' कवितेतील मुले पावसाचे स्वागत करीत आहेत. २. लहान-थोर आणि सृष्टी पावसाची वाट बघून थकले आहेत.
३. मानवाने वृक्षतोड केली; म्हणून पावसाच्या मनात रुसवा आहे. ४. वेळेवर पाऊस येण्यासाठी आपण वृक्ष लावली पाहिजेत.
५. वृक्ष लावून आपण भविष्याचे नियोजन केले पाहिजे.

प्र २. १. पाऊस आला आज रे
मजा करूया चला रे
नाही तर तो फसवेल रे
दडी मारून पळेल रे

२. मानवाने वृक्ष तोड केली रे
मनी तो रुसवा आहे का रे
एक-एक वृक्ष आम्ही लावू रे
पण तू वेळेवर येशील का रे

प्र ३. १. पद्धत २. झाड ३. वर्षा ४. मौज

प्र ४. १. मोठे २. अतृप्त ३. अनेक

प्र ५. १. लवकर २. मजा ३. रुसवा ४. बाळांनो ५. वृक्ष

६. मदतीचा हात

प्र १. १. सदाशिव स्वाभिमानी शेतकरी होता. २. सदाशिव गरीब होता.
३. गणूच्या मित्राचे नाव शाम होते. ४. शामचे वडील सरकारी नोकरीत काम करत होते.

प्र २. १. झोपडीपाशी २. हकिकत ३. अश्रू

प्र ३. १. सदाशिव २. शामचे वडील ३. सदाशिवची पत्नी/गणूची आई ४. शाम

प्र ४. १. दीन २. माता ३. गृह ४. हर्ष ५. शिवार ६. नयन

प्र ५. १. शत्रू २. श्रीमंत ३. वाईट

प्र ६. १. आई २. मैत्रीण ३. शेतकरीण ४. देवी

७. भाज्यांचे अनोखे भांडण

प्र १. १. शेतकरी झाडाखाली झोपलेला होता. २. बटाटा आणि टोमॅटो जोरजोरात बोलत होते.
३. गाजर व काकडी लहान-मोठे सर्वजण कच्चेच खातात. ४. भाज्यांचे बोलणे शेतकरी शांतपणे ऐकत होता.

प्र २. १. पावभाजीत २. हलवा ३. शेतकऱ्याच्या ४. उपयोगी ५. आराम

प्र ३. १. शेतकरी २. फुलकोबी ३. वडापाव ४. गाजर ५. झाडाखाली

प्र ४. १. टोमॅटो २. भज्या ३. झाडे ४. काकड्या ५. पराठे

प्र ६. १. सगळ्यांचा २. माझ्यापासून ३. तेवढ्यात ४. मोठ्यांपर्यंत ५. प्रत्येकाचे ६. इतक्यात

प्र ७. १. वाटाणा २. काकडी ३. गाजर ४. घर ५. संत्री

प्र ८. १. बटाटे २. टोमॅटो ३. गाजर

८. या दुनियेचे रक्षक

प्र १. अ. १. **या दुनियेचे रक्षक** या कवितेत कवयित्री मुलांना प्रेरणा (प्रोत्साहन) देत आहे की तुम्ही या दुनियेचे रक्षक आहात, सेवक आहात तर चांगले काम करताना कुणाची पर्वा करू नका. तसेच दयेचा व प्रेमाचा हात दाखवून भारतभूच्या प्रगतीचा वसा घ्या व पुढे-पुढे चालत रहा.
२. कवियत्री **या दुनियेचे रक्षक** या कवितेत मुलांना जागृत करून सांगत आहे की प्रत्येक दिवस नवीन विचारांनी जगा; परंतु विज्ञानाचा दुरुपयोग करू नका. भविष्य उज्ज्वल करण्यासाठी मनात शांतीचा ठसा उमटू द्या.

ब. १. या कवितेत 'चला, पुढे पुढे चला' असे लहान मुलांना (विद्यार्थ्यांना) म्हटले आहे.
२. माणसातला राक्षस नष्ट करण्यासाठी मानवतेला व माणुसकीला जापायचे आहे.
३. सामर्थ्याने व शुद्ध मनाने अंधार दूर होईल.
४. विद्यार्थ्यांनी/मुलांनी विज्ञानाचा दुरुपयोग न करता उज्ज्वल भविष्य व शांती आणावी.

प्र २. १. करू न कुणाची पर्वा
दयेचा, प्रेमाचा हात द्या सर्वा
भारतभूच्या प्रगतीचा घ्या तुम्ही वसा।

२. प्रत्येक दिन हा नवा असू दे
विज्ञानाचा दुरुपयोग नसू दे
उज्ज्वल भविष्य आणि शांतीचा मनी उमटू दे ठसा।

प्र ३. १. नोकर २. बळ ३. बाजू ४. दिवस ५. मनुष्य

प्र ४. १. मागे २. देव ३. अशुद्‌ध ४. जुना ५. उजेड

प्र ५. १. सेवक २. हात ३. दिशा ४. माणसे/माणसं

९. सर्वश्रेष्ठ कोण

प्र १. १. राजू नावाचा कावळा व वेणू नावाचा कबूतर या दोन पक्ष्यांमध्ये भांडण झाले; कारण त्यांच्यात 'सर्वश्रेष्ठ कोण?' अशी स्पर्धा लागली होती.

२. स्पर्धेत राजू व वेणू यांनी समान वजनाचे काहीही आपल्या पाठीवर घेऊन आकाशात उडायचे. जो सर्वात उंच उडेल तो स्पर्धा जिंकेल. अशाप्रकारे स्पर्धा घेण्याचे ठरवले.

३. कावळ्याने स्पर्धेत आपल्या पाठीवर मिठाचे ओझे घेतले. पावसामुळे मीठ वितळले. अशाप्रकारे कावळ्याने युक्तीने काम केले; म्हणून तो स्पर्धा जिंकला.

प्र २. १. आनंदवन अरण्यात अनेक प्रकारचे प्राणी व पक्षी राहत होते. २. शक्तीपेक्षा नेहमी युक्ती श्रेष्ठ असते.
३. काही वेळा प्रसंगी शक्तीपेक्षा युक्तीने कार्य सफल होते.

प्र ३. १. मीठ २. मित्र ३. स्पर्धा ४. कबूतर ५. सफल

प्र ४. १. दाट, गर्द २. जंगल ३. गगन ४. चुरस/चढाओढ ५. कपास
६. महान ७. बळ ८. वर्षा

प्र ५. १. शत्रू २. सखोल ३. कनिष्ठ ४. जास्त ५. असमान

प्र ६. १. कावळे २. पिशवी ३. अरण्ये ४. गोष्ट

प्र ७. १. कावळा २. कबूतर ३. कबूतर ४. कावळा

१०. शिदोरी-चांगल्या सवयींची

चित्र १
नळाखाली बादली भरून वाहताना
उत्तर- नळ बंद कराल.

चित्र २
केळी खाल्यानंतर साल रस्त्यावर फेकलेले.
उत्तर- साल कचराकुंडीत टाकाल.

चित्र ३
बागेत मुले फुले तोडताना.
उत्तर- बागेत जाऊन खेळाल, फुले तोडणार नाही.

चित्र ४
घरात पुस्तके, खेळण्यांचा पसारा व टि. व्ही. चालू.
उत्तर- प्रथम आपल्या वस्तू जागेवर ठेवाल, मग टि.व्ही. बघाल.

चित्र ५
शाळेबाहेर उघड्यावरच्या वस्तू खाताना मुले.
उत्तर- स्वच्छ व आईने बनवलेलेच अन्न खाल.

चित्र ६
खिडकीतून वस्तू किंवा कचरा फेकताना.
उत्तर- त्या व्यक्तीस चूक निदर्शनास आणून द्याल.

शब्दकोडे

चित्र १

					फ
			का	व	ळा
अ	न	न	स		
ज	ळ		व		
ग					
र					

चित्र 2

		फु	गा	
		ल	सू	ण
		दा		
ब	र	णी		
द				
क	म	ळ		

चित्र ३

	ह		
	मा	क	ड
फू	ल		म
			रू

११. डराव-डराव

प्र १. १. **डराव डराव!** या कवितेत **'बेडूक'** ह्या प्राण्याचा उल्लेख केलेला आहे. २. मुलांना रात्री बेडकांच्या ओरडण्याच्या आवाजाची भीती वाटते.
३. पाण्यात खेळतांना मुलांना 'बेडूक' दिसतो. ४. पावसाळा संपला आता परत निघा असे मुले बेडकाला म्हणतात.

प्र २. १. आम्हा मुलांना वाटत भ्याव
नका ओरडू रात्री जोरात राव
झोपू द्या आम्हा नका करू डराव-डराव।।

२. पावसाळा थांबला परतीला निघा
सोडा आता आमची खेळायची जागा
परतीच्या प्रवासाला आता तुम्ही निघा।।

प्र ३. १. बेडूक २. मुले ३. मुले

प्र ४. १. निशा २. निद्रा ३. खेडे ४. वर्षा ५. होडी ६. सफर

प्र ५. १. दिवस २. जवळ ३. खोटं

प्र ६. १. प्रवास २. डराव ३. गाव ४. जागा

✦ **हसत-खेळत**

प्र ७. १. पतंग २. सीताफळ ३. पोपट ४. चांदण्या ५. नदी

प्र ८. १. अश्रू २. नदी ३. बर्फ ४. दवबिंदू ५. वाफ
६. पाऊस ७. धबधबा ८. लाटा

११. जनसेवा हीच ईश्वरसेवा

प्र १. १. गांधीजींच्या आश्रमातून प्रत्येक मनुष्य काहीना काही प्रेरणा घेऊन जात असे.
२. गांधीजी वृद्धाश्रमात गेल्यानंतर त्या गृहस्थास म्हणाले की "हेच माझे मंदिर आहे आणि जनसेवा हीच माझी ईश्वरसेवा आहे."
३. गांधीजींचे मोलाचे विचार ऐकून सद्गृहस्थाच्या डोळ्यात पाणी आले.

प्र २. १. गांधीजी सद्गृहस्थास म्हणाले. २. गृहस्थ गांधीजींना म्हणाले. ३. गांधीजी गृहस्थास म्हणाले. ४. गृहस्थ गांधीजींना म्हणाले.

प्र ३. १. देऊळ २. माफी ३. म्हातारा ४. नवल

प्र ४. १. एक २. येऊ ३. बालक ४. दानव ५. अविचार

प्र ६. १. बरोबर २. चूक ३. बरोबर ४. बरोबर ५. बरोबर

१३. झाडाची साक्ष

प्र १. १. बिरबलाने आरोपीला दहा मोहरा जास्त देण्याची शिक्षा दिली. २. गुन्हा कबूल करण्यास झाडाची साक्ष उपयोगी ठरली.
३. धापा टाकत दरबारात फिर्यादी आला.
४. बिरबलाने चाबूक आणण्यास सांगितल्यावर आरोपीने मित्राकडून पैसे घेतल्याचे कबूल केले.

प्र २. १. बिरबल आरोपीस म्हणाला. २. बिरबल फिर्यादीस म्हणाला.

प्र ३. १. बिरबल २. साक्षीदार ३. आरोपीला ४. फिर्यादी ५. हकिकत

प्र ४. १. सखा २. गुन्हेगार ३. तरू ४. क्रोध ५. नवल

प्र ५. १. गैरहजर २. अविश्वास ३. दुर्लक्ष ४. जवळ ५. खरे ६. शत्रू

प्र ६. १. महाराणी २. मैत्रीण ३. बाई

१४. मजा आठवते सुट्टीची

प्र १. १. गावी जाताना पळती झाडे बघण्याची मजा वाटते. २. मुले खेळताना जेवणाची वेळ विसरत असे.
३. या कवितेत लपाछपी, आंधळी कोशिंबीर व लगोरी या खेळांची नावे आलेली आहेत. ४. आईच्या आवाजाने मुले पळ काढीत असे.

प्र २. १. झाडाखाली रमत <u>वेगवेगळे खेळ</u>
<u>तर कधी विसरत</u> जेवणाची वेळ

२. <u>आठवते ती लपाछपी, आंधळी-कोशिंबीर, लगोरी</u>
<u>आठवतात त्या आजोळीच्या चिंचा-बोरी</u>

प्र ३. १. वृक्ष २. मौज ३. रजनी ४. खेडे ५. माता

प्र ४. १. सुट्‌टीची २. पोळी ३. बोरी ४. खेळ

प्र ५. १. लगोरी २. लपाछपी ३. मजेची ४. पळती

१५. बाळ गंगाधर टिळक

प्र १. १. लोकमान्य टिळकांचे नाव **बाळ गंगाधर टिळक** होते.

२. लोकमान्य टिळकांच्या आईचे नाव **पार्वतीबाई** व वडिलांचे नाव **श्रीगंगाधरपंत** असे होते.

३. टिळकांनी **केसरी** व **मराठा** ही दोन वर्तमानपत्रे सुरू केली.

४. टिळकांना मंडालेच्या तुरुंगात ६ वर्षांची शिक्षा झाली.

५. मंडालेच्या तुरुंगात टिळकांनी **गीतारहस्य** हा ग्रंथ लिहिला.

प्र २. १. केशव २. टरफले ३. सूर्याचे पिल्लू ४. हक्क ५. हुशार

प्र ३. १. टिळक २. केसरी व मराठा ३. शिवजयंती व गणेशोत्सव ४. टरफले ५. गीतारहस्य

प्र ४. १. सण २. मरण ३. गुरू ४. साल ५. लोक

प्र ५. १. मृत्यू २. शिष्य ३. मोठा ४. मठ्ठ ५. अस्पष्ट

प्र ६. १. बरोबर २. चूक ३. चूक ४. बरोबर

र